

VER DER KIJKER

HOE HOOP JE KIJK OP LEVEN, LIJDEN
EN LIEFHEDDEN VERRIJKT

BERT-JAN MOUW

Ĵ/groen

Inhoud

Voorwoord	7
Intro: 'Zien'	11
Hoofdstuk 1: Verder kijken	21
Hoofdstuk 2: Verder kijken in gaan	31
Hoofdstuk 3: Verder kijken in strijden	39
Hoofdstuk 4: Verder kijken in lijden – zin	49
Hoofdstuk 5: Verder kijken dan lijden – einde	57
Hoofdstuk 6: Verder kijken in werken	65
Hoofdstuk 7: Verder kijken in aanbidden	75
Hoofdstuk 8: Verder kijken in hebben	83
Hoofdstuk 9: Verder kijken in liefhebben	93
Hoofdstuk 10: Verder kijken in twijfelen	103
Slot: Verder kijken én vooruit	113

Voorwoord

Als je kinderen hebt, herken je het misschien. Zo'n zwart ding dat afstand dichterbij haalt, heet natuurlijk 'verrekijker'. Maar in ons gezin werd dat steevast 'verderkijker' genoemd. Dat is eigenlijk best een grappige verspreking. Je ziet iets niet, je kijkt door zo'n ding en je ziet het wel. Zo kun je verder kijken dan je eerst deed. Wat er al wel was, zag jij nog niet. Maar nu krijg je het wel in beeld. Je kunt het beter bekijken en je er ook op instellen. Een vogel, die van nature op afstand blijft, kun je op die manier determineren en waarnemen. Er komt een hele wereld in beeld. Kijk verder, er is meer dan je dacht te zien.

Terwijl ik bezig was met dit boek gingen mijn gedachten naar dat woord als titel. Want eigenlijk zegt dat ene woord precies wat ik met je hoop te doen. Verder kijken. Proberen oog te krijgen voor dat wat anders zomaar buiten beeld blijft. Zo, dat wij zelf 'verderkijkers' worden: mensen die ook anderen kunnen laten zien. Langzaamaan ben ik van dat woord gaan houden. Verderkijker. Er is meer te zien dan je denken zou. Wat een hoopvol woord. Ik hoop dat dit boek ook hoop kan geven!

De prachtige gedichten waarmee dit boek begint en eindigt zijn van Joukje van Esch. Ze schrijft onder de naam Jouk! *knipooggjes*: gevoelige gedichten bij echte levensthema's. Ik ben dankbaar dat ze het boek wilde lezen om er de inleidende en afsluitende woorden bij te vormen. (Zie voor meer van haar *knipooggjes* www.knipooggjes.nl.)

Eline van Vreeswijk, van uitgeverij Groen, moedigde me aan te beginnen met schrijven, waar ik dat zelf nog niet zomaar zag zitten. Dank voor het 'denkduwtje', het meelesen, meedenken en bijschaven. De gemeente van Hervormd Aalburg bevestigde mijn schrijfvoornemen, enthousiasmeerde me met nieuwsgierigheid en geeft me wekelijks opnieuw de ver-

trouwde ruimte om al prekend samen verder te kijken. De kerkenraad gaf me gelegenheid om de studie-uren aan denken en schrijven te besteden. Heerlijk! Bertine en de kids: dank voor jullie aanhoren, aanmoedigen, meedenken en het verdragen van de vroege wekkers. Ik hoop dat als mensen mij en mijn werk zien, ze verder kijken en daarachter jullie zien staan.

Dank, bovenal, aan de God Die ik nog niet zien kan, maar Die ondanks dat veel meer geeft dan ik verwacht en verdien. U bent gelukkig veel meer dan ik kan ervaren, bedenken en verwoorden. Uw Woord neemt me zo vaak mee. Het blijft toch telkens fascineren. Ik verlang naar de dag waarop we niet meer verder hoeven kijken dan nodig is; de dag waarop we U mogen zien!

Aalburg, 2023
Bert-Jan Mouw

Verder kijken

stel dat niets is wat het lijkt
en je blik slechts wazig is
wat je ziet niet alles is
maar de vraag is hoe je kijkt

geeft dat hoop in je geloven
of gaat het je verstand te boven

INTRO

'Zien'

Het is bedtijd voor zijn jongste meiden, Stevey Joy en Maria. Een avond vol werk wacht, maar daar hebben de dames geen oog voor. In bad hebben ze alle tijd voor spetteren en schateren. En in hun slaapkamer hebben ze in plaats van hun pyjama's hun verkleedjurken aangetrokken. 'We gaan naar een bal vanavond, papa, tijd om te dansen!', giechelen ze. 'Jullie gaan naar bed, vanavond, dames, tijd om te slapen', antwoordt hij. Zij hebben alle tijd, maar hij heeft haast. Geen verzonnen verhaal vanavond, en een kort gebed. Het is al veel te laat geworden ...

's Avonds denkt hij er nog eens over na. En ineens komt het bij hem binnen. Zijn oudste dochter studeert inmiddels al. De tijd met haar is zo snel gegaan. Nu vragen de twee jongste meiden zijn aandacht. Ze zoeken al spelend zijn hart, maar hij geeft hun niet eens zijn tijd.

'Hij' heet Steven Curtis Chapman, een bekend gospelartiest. Hij verwerkt zijn ervaringen in een liedje: 'Cinderella', naar het sprookje over Assepoester. In dat verhaal is de gewone Assepoester telkens even een prachtige prinses, die de prins betovert. Maar: tot middernacht. Dan is de betovering verbroken en is ze weer een gewone huishoudster. Steven zingt: 'Elke keer dat ze het vraagt, zal ik met Assepoester dansen. Want ik weet wat de prins niet wist: straks slaat de klok en is de prinses verdwenen.' Een prachtig lied dat vele vaders inspireert de tijd met hun kinderen te koesteren zolang het kan.

Maar al gauw wordt het meer. Het liedje wordt persoonlijker dan Steven ooit had bedacht. Korte tijd later gebeurt wat elke ouder vreest. Hun zoon komt met de auto de oprit op rijden. De kleine Maria holt hem en-

thousiast tegemoet – buiten zijn zicht. Het kleine meisje verliest het van de auto van haar broer. Maria sterft. De klok heeft geslagen, de prinses is verdwenen ...

In de dagen erna vindt Steven een tekening die Maria op de dag van het ongeluk had gemaakt. Op de achterkant staat een vlinder en één woord: SEE (zie). Maria had dat woord nog nooit geschreven. Ze kon nog helemaal niet schrijven – ze zat nog maar op de kleuterschool. Nu komt dat ene geschreven woordje krachtig binnen. Het wordt voor de familie Chapman een bemoediging in al het diepe verdriet. Alsof Maria zei: ‘Het is goed met mij. Kijk verder dan wat je denkt te zien!’

De oprit waar het ongeluk gebeurde blijft een nare plek. Ze besluiten het huis te slopen en te herbouwen, met de oprit aan de andere kant. Argeeloos zetten ze de sloop op de foto. Maar als Steven de foto’s ’s avonds op zijn computer bekijkt, staat de tijd ineens even stil. Hij ziet het trapje naar waar hun voordeur stond. De zon verlicht, een regenboog verschijnt. En daar, in het dwarrelende stof van hun gesloopte huis, zijn drie letters te zien. In dat bekende kinderlijke handschrift: ‘SEE.’

Chapman aarzelt: zit ik me dit te verbeelden? Zonder iets te zeggen laat hij de foto aan zijn vrouw zien. Ook zij valt stil. ‘SEE!’ Ze ervaren het als Gods woord bij hun nieuwe begin. Een hemelse herinnering: ‘Zie! Kijk verder dan wat je denkt te zien – en zie Mij, zelfs nu. Kijk, verwonder je en leef!’¹

Heerlijk, hè? Als je zo overtuigend ervaart: ik mag vérder kijken, er is meer dan ik dacht te zien! Ik doel hier niet op die ‘Cinderellavraag’, of je elkaar midden in de drukte van het leven nog wel ziet. Die vraag is goed en boeiend en verdient een boek op zich. Maar hier bedoel ik dat wat Steven Curtis Chapman in deze gebeurtenis zo raakte: dat wonderlijke woordje ‘SEE’ in het stof. Steven ondervond: het lijkt er verdacht veel op

---

1. Dit waargebeurde verhaal kun je lezen in de autobiografie van Steven Curtis Chapman, (2017), *Between Heaven & the Real World*. Grand Rapids: Baker Publishing Group. De bewuste foto zie je op pag. 422.

dat een onzichtbare wereld invloed heeft op wat ik zie en merk om me heen. Hij durfde het bijna niet te accepteren. Hij zag het vast verkeerd. En toch koos hij ervoor geloof de doorslag te laten geven. Hij gaf zich over aan de gedachte dat hem hier iets gegeven werd. In een liedje zingen dat je je dochter kwijt bent voor je het weet, een dramatisch verlies, een kindertekening die eigenlijk niet kan, en een woord in het puinstof van het oude huis dat eigenlijk niet leesbaar zou moeten zijn. Staan die gebeurtenissen allemaal los van elkaar, of zijn er verbanden? Valt wat ik zie, het gewone, in een groter geheel, het buitengewone, beter op z'n plek?

De kerk belijdt dat laatste al eeuwenlang. De geloofsbelijdenis van Nicea (geschreven rond het jaar 325 na een conferentie van gezamenlijke kerkleiders van toen) belijdt: 'Wij geloven in één God, de almachtige Vader, Schepper van de hemel en de aarde, van alle zichtbare en onzichtbare dingen.' Er is de wereld die we zien. Maar wij geloven in meer. Er is ook een werkelijkheid die we níet zien. Beide werelden hebben met elkaar te maken, want beiden zijn door dezelfde God geschapen. Nog wat beter geformuleerd: het is één wereld, waarvan wij een deel wel zien, maar een ander deel zien we zomaar niet. Maar als de wereld ook een onzichtbare kant heeft, hoe kun je daar dan ooit mee leren leven? Van harte welkom in de Bijbel. De Bijbel is het verhaal over wat er kan gebeuren als Gods werkelijkheid die van mensen raakt, vanaf het allereerste begin tot aan de allerlaatste toekomst. De Bijbel daagt je uit voor méér te leven dan je denkt te zien.

Maar, even eerlijk, lukt dat ons nog wel? Steeds meer gaan we alleen uit van de zichtbare en tastbare werkelijkheid. Alles daarboven en daarbuiten raakt uit zicht. Met wat moeilijkere termen: wij zien onze wereld als immanent en gesloten. Alles moet in deze wereld zijn. Een transcendent wereldbeeld, open voor wat deze wereld overstijgt, lijkt niet meer mogelijk. Vergelijk het met zo'n ruit uit een verhoorkamer in een actiefilm. Een crimineel wordt in een ruimte gezet met een spiegelruit. Hij ziet in het raam alleen zichzelf. Maar vanaf de andere kant kijkt het rechercheteam er wel door naar binnen. Als mensen keken we om ons

heen als door een raam en zagen we: er bestaat een wereld buiten mij, boven mij. Maar als we nu om ons heen kijken zien we, als in een spiegelruit, vooral onszelf. En dus blijft die wereld aan de andere kant verborgen en onbenoemd.

Mensen als Charles Taylor, een Canadees filosoof, en in ons eigen land iemand als Herman Paul, die onderzoek doet naar secularisatie, laten zien dat er veel meer gebeurt dan dat kerken steeds leger raken. Ons hele wereldbeeld is veranderd. Niet wereldwijd, trouwens. Goed om je te bedenken dat op andere werelddelen en in andere culturen de ruimte voor het bovennatuurlijke, het onzichtbare dat in deze zichtbare wereld binnenkomt, nog altijd groot is. Zendingsverhalen zijn vaak enorm inspirerend, juist omdat ze onze eigen beperkte blik in beeld brengen. Want hier, in het Westen, speelt het bovennatuurlijke in ons gewone leven amper meer mee. Het is alsof er een deksel over de wereld wordt gezet. Deze wereld raakt in zichzelf opgesloten. Alleen wat je zelf kunt waarnemen en bewijzen heeft echt recht van spreken. En dus moet al het geluk en onze diepste bestemming in onszelf worden gevonden. Het leven wordt een vaststaand gegeven, meer dan dat het als 'aan ons gegeven' voelt. De schepping wordt het één en al, de Schepper raakt uit beeld. En zo verliezen we ook het onzichtbare dat Hij schiep uit het oog. We nemen deze wereld voor lief, alsof die wereld op zichzelf staat. We leven alsof het leven verkrijgbaar is als een los product.

Dat is niet nieuw. We zijn al heel lang in onszelf gekeerd. Augustinus, een belangrijke kerkleider net na die conferentie in 325, schreef over '(...) het kwaad van de mens die zichzelf behaagt, die gaat denken dat hijzelf ook het licht is en zich afkeert van dat licht, waardoor hij ook licht kan worden als hij daarin behagen zou vinden'.² Deze wereld is een naar binnen gekeerde wereld geworden. We waren bedoeld om op God gericht te zijn. In plaats daarvan raakten we als wereld op onszelf gericht.

---

2. Augustinus, Aurelius, (2007), *De stad van God* (vertaald en ingeleid door Gerard Wijdeveld). Amsterdam: Ambo Anthos uitgevers, pag. 649.

We keken naar buiten en omhoog. Nu kijken we naar beneden en naar binnen. Ons middelpunt was God en geluk was ons afstemmen op Hem. Als een bloem die openbloeit naar de zon. Maar nu staan we liever zelf in het centrum. Laat geluk liever ons eigen levensproject zijn!

Leven alsof deze wereld op zichzelf staat, alsof alles wat je voor leven nodig hebt te vinden is in jezelf, in wat wij zien en kunnen doen. Velen, waaronder Maarten Luther, zagen daarin een kwade beweging, die ze de naam 'zonde' gaven. Maar in onze tijd lijkt het juist positief te zijn, een verworven vrijheid. Wat voor jou goed voelt, is dat ook. Leef je verlangens uit. En houd alles wat in de weg staat op afstand. Als mensen of omstandigheden jou in jouw geluk belemmeren, laat dan los. Kies nieuwe wegen, ga je eigen gang. Bind je alleen als en zolang het oké voelt en luister alleen naar waar je zelf de zin van inziet. Onderwerp je niet aan een ander. En buig zeker niet voor zo iemand als God, alsof iemand bijzonder gezag geniet. Het leven is van jou!

En ik ben ervan overtuigd: zo'n grote beweging, hoe wij kijken naar deze wereld, krijgt heel persoonlijke en praktische gevolgen. Een hele cultuuromslag bepaalt zomaar ook jouw en mijn keuzes van elke dag. Maar de prijs die wij betalen is hoog. We hebben veel, maar blijven zoeken. De mogelijkheden zijn eindeloos, maar telkens blijkt vooruitgang ook lastige keuzes met zich mee te brengen. We genieten van techniek, maar zijn tegelijk bang voor hoe het ons in beslag neemt. We hebben meer vrije tijd, maar ervaren toch meer druk. Alles lijkt te kunnen, maar niet alles lijkt goed. We zoeken naar een doel, naar voldoening, naar de bevestiging dat we goed zitten. Maar elke keer als we dichtbij lijken te komen schuift het een bocht verder voor ons uit. We willen vrij zijn, zonder dat iemand zegt wat wij zouden moeten doen. En tegelijk verlangen we naar iemand die zegt: 'Zó doe je het goed.'

Kun je eigenlijk wel leven zonder meer dan wat je ziet? Zouden wij niet enorm gezegend zijn met een grotere wereld dan alleen wat wij hier en nu zien en horen? Daar wil ik in dit boek over nadenken. Ik ga niet op de filosofische toer, op zoek naar argumenten voor het bestaan van een

onzichtbare wereld (daarvoor zijn betere boeken). Ik ga daarvan uit en stel me vervolgens de vraag: wat zou dat praktisch en concreet voor ons leven kunnen betekenen? Hoe kun je leven als je verder kijkt? Dáárover gaat volgens mij ook de Bijbel. Er bestaat een werkelijkheid búiten onszelf en dat is goed nieuws voor de wereld. De Bijbel zoekt de zegen van een Ander om ons op te richten, een andere wereld om voor te leven. Het gaat over het Koninkrijk van God, dat Jezus kwam brengen en dat Hij volmaken zal bij Zijn komst. Het is leven bij een werkelijkheid die deze aarde niet overbodig maakt, maar wel in een ander licht zet. De Bijbel gaat over 'leven op aarde met de hemel voor ogen'.

Zo lees je bijvoorbeeld in Hebréeën 11: 'Het geloof nu is een vaste grond van de dingen die men hoopt, en een bewijs van de zaken die men niet ziet.' Even wat gedetailleerd: geloof lijkt hier te horen bij bewijzen, hoop bij wat je (nog) niet ziet. Geloof is een middel om wat je niet ziet toch te kunnen zien, als je ogen daarvoor opengaan. Geloof als besef: er is meer dan ik kan zien. Ik hoorde het een dominee in een preek herkenbaar uitleggen. Iedere ouder speelt met zijn kind 'kiekeboe'. Je houdt je handen voor je ogen en haalt ze weer weg. Meer doe je niet, maar voor je kind is dat genoeg. Het werkt. Want een kind denkt namelijk: als ik mama niet zie, is ze er ook niet. Als het opgroeit leert het: als ik mama niet zie, is ze niet opeens verdwenen. Mensen, dingen zijn er ook als ze voor mij onzichtbaar zijn. Eigenlijk is geestelijk volwassen worden niet heel veel anders. Je leert: iets of Iemand kan er zijn, ook als ik dat niet zie. 'Zien' en 'zijn' zijn niet hetzelfde. En zo kun je zomaar worden verrast door wat je voor die tijd niet zag. Zo leer je steeds meer leven met een wereld die ook bestaat als jij je daar niet zo bewust van bent.

Op een vroege ochtendwandeling langs de rivier waar ik aan woon zag ik een binnenvaartschip voorbijkomen. Het was nog donker. Ik liep een bekend rondje, dus ik had niet zoveel zicht nodig. Maar zo'n kolosaal schip? Als dat ergens tegenaan botst ... Toch ging het moeiteloos de bochten door. De schipper vertrouwde op de radar. Die brengt de omgeving op zijn scherm in beeld. Hij ziet niet zelf, maar vaart bij wat het in-

strument hem over de omgeving laat zien. Zo kan hij op plekken komen waar hij anders nooit kwam. Zo wil ik in dit boek een stukje varen. Je kunt niet alleen op je ogen vertrouwen om te komen waar je moet zijn. Als je op een instrument durft te vertrouwen dat je gegeven wordt, tot waar en hoe ver kun je dan varen?

Zo lees ik de Bijbel als radar; als de hoop waarop je varen kan. Als ik vooral op zoek zou gaan naar bewijzen voor de onzichtbare wereld ging dit boek over de vraag: Hoe kan ik nog geloven? Wat geloof is, hoe je tot geloof komt, hoeveel bewijs nog overeind kan blijven staan in een tijd als de onze. Boeiend, zinvol, maar ik kies een andere richting. De Bijbel vertelt vaak genoeg over die werkelijkheid achter wat ik denk te zien. In dit boek wil ik samen met jou die lijnen langslopen en van daaruit leren leven. Want als dat bijbelse getuigenis waar is (en daar ga ik dus vanuit), wat betekent dat dan praktisch en concreet? Ik schreef net dat ons leven op onszelf gericht is geraakt. Kunnen we daar ook van worden bevrijd? Hoe kan dat bijbelse getuigenis daarin nieuw licht op mijn leven werpen? De vraag voor dit boek is dus meer: Hoe kan ik nog hopen? Dat typische bijbelwoord hoop gaat niet over onzekerheid, zoals je hoopt dat morgen de zon schijnt. Bijbelse hoop gaat over de zekerheid die je vindt doordat je oog krijgt voor wat je eigen ogen niet zomaar zien. 'Uitzien naar wat in werkelijkheid nog niet gezien wordt',³ schrijft Augustinus ergens anders. Geloof opent daarvoor je ogen en langs die weg wordt hoop de grond voor je bestaan. Je interpreteert het leven van nu en zijn toekomst vanuit dat wat je (nog) niet ziet. Je gaat meer zien dan je zag en kunt daarom niet meer leven zoals je deed.

Dat is en blijft natuurlijk ook best spannend. Want je kunt wat je ziet ook altijd weer anders interpreteren. Frederick Buechner, een schrijver-domee die veel schreef over geloof waar twijfel zo blijvend doorheen kan lopen, schrijft ergens: "Maar het geloof," zegt de schrijver van het bijbelboek Hebrëen, "is de zekerheid van de dingen waarop men hoopt,

---

3. Augustinus, Aurelius, idem, pag. 586.

en het bewijs van de dingen die men niet ziet”, en als ik terugkijk op die periode in mijn leven koos ik ervoor om de overtuigende ervaring van een onzichtbare Gever en de ontelbare verborgen gaven niet te negeren, ze te zien als niet slechts een ander deel van de werkelijkheid maar zelfs als het diepste van alle dingen.’⁴

Eigenlijk is dat precies wat ik met je wil gaan doen in de hoofdstukken die voor ons liggen: ‘uitzien’ om het onzichtbare, het verborgene ‘als het diepste van alle dingen te zien’. Ik wil proberen te ontdekken hoeveel mooier, rijker en betekenisvoller het leven kan worden als je meer op Gods Woord durft te varen dan op je eigen ogen. Ik wil samen met jou zien hoe mooi het kan zijn. En dan niet als een soort dromerig denken, maar als een praktische stap, als vertrouwen met impact. Anders leren kijken om anders te leren doen. Niet voor niets geef ik elk hoofdstuk een werkwoord mee. We gaan zoeken naar hoop die je kan leren *leven*. Want het Evangelie is niet een soort fijne theorie waarover je vrolijk kunt worden om vervolgens gewoon weer verder te gaan. Als het waar is dat er meer is dan wij kunnen zien, dan maakt dat veel dingen volkomen anders. Want wat je niet ziet, maakt wat je ziet niet minder waard; het maakt het juist de moeite waard. In dit boek gaan we proberen dat op het spoor te komen, van denken naar doen en weer terug. Denken dat je helpt doen, maar ook: doen dat je helpt denken. Dat heel gewone dagelijkse leven geeft je de gelegenheid om anders naar het leven te leren kijken. Alsof we even ademen in de wereld van de Bijbel, om met lucht in onze longen in onze wereld met hoop en perspectief te leven. Het is leven op aarde, met de hemel voor ogen.

Of, zoals Steven Curtis Chapman zou zeggen: ‘SEE!’

---

4. Buechner, Frederick, (1982), *The Sacred Journey*. New York: HarperCollins Publishers, pag. 56, eigen vertaling.

Vragen

1. *Herken jij een soort gemis in je leven, doordat je zo in beslag genomen wordt door wat er te zien en te doen is? Zijn er tijden waarin of gebeurtenissen waardoor je net als Steven Curtis Chapman ineens door het onzichtbare wordt verrast?*
2. *Wat zou jou kunnen helpen om op een gewone dag te beseffen dat er meer is dan wat je ziet?*

HOOFDSTUK 1

Verder kijken

Mag ik je voorstellen aan Marijn? Marijn is klein. Hij woont namelijk in Madurodam, de kleine versie van Nederland. Alles past precies bij zijn formaat. Het Amsterdamse Rijksmuseum, het Haagse Binnenhof, de Brabantse Efteling, de Utrechtse Domtoren. Treinen, vliegtuigen, cultuur en natuur; Marijns wereld heeft het allemaal. Soms hoort hij geruchten gonzen. Er schijnt een wereld buiten Madurodam te zijn. Maar daar kan Marijn maar weinig mee. Hij ziet er niks van. En daarnaast: waar zou dat voor nodig zijn? Zijn eigen wereld biedt hem meer dan genoeg.

Tot er iets wonderlijks gebeurt. Iemand pakt Marijn op, houdt hem in zijn grote handen en draagt hem mee naar buiten. Ze gaan verder dan Marijn ooit is geweest, Madurodam uit, de wijde wereld in. Marijn valt van de ene verbazing in de andere. Hij ziet landschappen, culturen, talen en volken. Hoge bergen, golvende zee. Dichtbevolkte steden en uitgestrekt platteland. Woestijn en waterland, stenen en wegen. Wat is deze wereld groots!

Na de reis komt Marijn terug in zijn vertrouwde wereld. Maar hij bekijkt Madurodam nu met heel andere ogen. Madurodam is er dus niet altijd geweest; het is gemaakt door mensen van die buitenwereld. Het is begrensde ruimte. Er valt nog steeds van alles te doen en te beleven. En toch blijft Marijn onrustig. Want hij weet nu dat er buiten de grenzen van wat hij kan zien een veel grotere wereld ligt. En het is die grotere wereld die nu aan hem trekt ...

Ik denk dat best veel mensen iets van Marijns ontdekking herkennen. Je wordt geboren in deze wereld. Je hoort, je ziet, je voelt, je ruikt. Lang-

zaamaan leer je zo de wereld kennen. Je zoekt je plek, op weg naar een opleiding, een gezin, een thuis. Deze wereld biedt van alles en lijkt vaak meer dan genoeg. En dan krijg je zo af en toe signaaltjes dat er méér is dan wat je ziet. Je krijgt voorzichtig of ineens oog voor een grotere realiteit dan die waarmee je tot dan toe leefde. Je beseft: ik nam zoveel zomaar aan, alsof mijn perspectief op het leven ook altijd samenvalt met hoe het werkelijk is. Maar er is meer dan wat ik zien kan. En die ontdekking zet alles in een ander licht. Zoals Stef Bos in zijn ontroerend profetische liedje ‘Het roer moet om’ zo prachtig zingt: ‘Het roer moet om: het onverzinbare verzinnen, het onbenoembare benoemen, het onverklaarbare verklaren en altijd blijven zoeken voorbij de grens van wat wij denken, voorbij de grens van wie wij zijn; voorbij onszelf en wat we kennen, een andere wereld, een nieuwe tijd. (...) Tijd voor alles anders zien.’

Tijd voor een nieuwe wereld, voor ‘alles anders zien’. De wereld is zoveel groter dan je was gaan denken! Iedere gelovige kent die ervaring, dat je wereld groter wordt. Misschien ging het in één alles veranderend moment. Of het was en is een proces vol blijvende en knagende vragen. Maar al gaandeweg ga je toch echt anders kijken naar de wereld om je heen. Je leert geloven: deze wereld staat niet op zichzelf, maar is onderdeel van iets veel groters. En die grotere wereld wordt precies waar je meer en meer naar gaat verlangen. Niet altijd, niet volledig ook, maar toch. Eenmaal onderweg kun je niet meer anders dan, met vallen en opstaan, steeds breder en dieper, verlangen naar wat komen zal.

Misschien is daarom de Bijbel wel zo’n veelgelezen boek. Want al die woorden en verhalen barsten van dat verlangen. Een stukje als dat begin van Hebréeën 11 dat ik net al noemde brengt het concreet onder woorden. Geloof is het bewijs van dingen die je anders niet ziet. Met je gewone ogen zie je een wereld en met de ‘ogen van geloof’ zie je meer. Gods schepping bestaat uit een zichtbaar deel en een onzichtbaar deel. En die delen zijn verbonden. De dingen die wij zien zijn ontstaan uit wat wij niet zien, zoals Madurodam gemaakt is door mensen van buiten. Wat ik zie, de schepping, komt voort uit wat ik niet zie, de Schepper. Hij

schiep deze zichtbare wereld met Zijn onzichtbaar Woord. Kolossenzen 1 beschrijft datzelfde. Alles is door God geschapen, zowel de zichtbare dingen op aarde als de onzichtbare dingen in de hemel. Die beide kanten bestaan dus ook nu al allebei. Bijbelse hoop gaat over een toekomst die je nog niet ziet. Maar net zo goed gaat het daarmee over een werkelijkheid die er ook nu al is. Onzichtbaar voor ons, werkelijk voor God. De zekerheid van waar we op hopen (Hebreeën 11) gaat over toekomst; bewijs van wat we niet zien gaat over toekomst én over nu. Dat wij het nu nog niet zien betekent niet dat het er nu ook nog niet is. De God Die we nu nog niet zien, door Wie de zichtbare wereld tot leven kwam, is eeuwig. Hij is realiteit, nu en straks. Overal en elk moment waar iets van Gods eeuwige Koninkrijk deze wereld raakt, wordt er iets van zichtbaar. En tegelijk geloven we: de volledige komst op aarde staat nog uit. We geloven in een Koninkrijk dat is en komt, zoals Jezus ons Zelf leert bidden. Prachtig bezingt het bekende lied 'Ik zal er zijn' van Sela dat dubbele. 'Verborgen aanwezig deelt U mijn bestaan' en 'dan droogt U mijn tranen, U noemt zelfs mijn naam (...) Ik zal eeuwig zingen, dicht bij U zijn'.¹ Zo geeft geloof hoop, omdat je vooruitkijkt en verder kijkt tegelijk. Je kijkt vooruit naar wat is beloofd, je kijkt verder dan wat je nu denkt te zien. Zo is hoop verder kijken dan vandaag.

We delen het leven daarbij niet op in twee aparte werelden. Het is één open bestaan: hemel en aarde, de wereld van God. Wij, hier op aarde, hebben met die dubbelheid moeite. Het ene deel ligt voor de hand: je ziet ze met je lichamelijke zintuigen. Het andere deel is lastiger; daar heb je ogen van je hart voor nodig. Daar leef je dus ook zomaar aan voorbij. Het slechte nieuws: er bestaat geen stappenplan, geen kijkwijzer. Er zijn allerlei vormen die je kunnen helpen zien. Maar dat werkt niet voor iedereen hetzelfde en je hebt ook niet elk moment in je leven hetzelfde nodig. Leren zien is ergens ook ongrijpbaar. Ik zal je eerlijk zeggen dat

---

1. Hans Maat, Kinga Bàn en Adrian Roest (Sela), Ik zal er zijn: <https://www.sela.nl/liederen/103/ik-zal-er-zijn.html>.

ik er lang niet altijd van zie wat ik zou willen. Ik lijk vaker te zoeken dan dat ik vind. Ik tuur en tast, meer dan ik kan koesteren en vasthouden. En soms denk je: hoe harder ik zoek, hoe minder ik vind. Maar dan word je ineens weer verrast door het onverwachte en denk je: 'Zie je wel!' Daarom is geloof ook praktisch en concreet, meer dan theoretisch en abstract. De concrete voorbeelden en handreikingen zijn niet alleen als verduidelijkende voorbeelden bedoeld. Ik denk dat een manier van leven je ook kan helpen in dat leren zien. Geloven is ook een ontdekkingsreis. Je gelooft al gaandeweg, als bij een speurtocht. Boeiend en vermoeiend tegelijk, uitdagend en teleurstellend. Dan met veel overgave, dan weer op je tandvlees. Vol dankbaarheid en soms ook gefrustreerd. En toch: fascinerend, verruimend, heerlijk om te doen.

Juist omdat het zo wisselvallig kan zijn in mijzelf heb ik veel aan de Bijbel. De Bijbel zet me telkens weer op dat spoor van verder leren kijken. De Bijbel moedigt me bijvoorbeeld aan om juist in wat ik wél kan zien het onzichtbare te zoeken. De Bijbel is ervan overtuigd: in wat je ziet zit de oproep, de uitdaging om verder te kijken. De schepping brengt je bij de Schepper (lees Romeinen 1 eens, bijvoorbeeld). In een preek over Hebréeën 11 zegt Tim Keller, dan predikant in wereldstad New York, vrij vertaald: 'Door geloof ga je denkend en redenerend erkennen dat wat je ziet nooit op zichzelf kan staan. Er moet een verklaring zijn waardoor dat wat je ziet er kan zijn.' Dat is een uitdagende gedachte. Dat wat je wél ziet, roept vragen op. Vragen naar oorsprong, naar doel, naar betekenis en bestaan. Hebréeën 11 maakt duidelijk dat het Woord van God die verklaring wil zijn. Deze wereld bestaat zichtbaar en tastbaar en de Bijbel vertelt je over het hoe en waarom. Nu kun je natuurlijk dat Woord wegstrepen. Dan houd je de wereld over; het leven gaat door zoals het ging. Maar het hoe en waarom ben je ondertussen wel verloren. Als de Bijbel je die niet geeft, dan moet je die ergens anders zoeken. Want los van de vraag of het kan, wie wil leven zonder duidelijk doel?

Begrijp me goed: ook als christen kan ik soms best buikpijn krijgen van alle vragen. Dit leven is vaak genoeg een mysterie, dat het ook mij

niet gemakkelijk maakt. Waarom zijn we hier, zit ik goed met wat ik denk, zijn de dingen zoals ik ze denk te zien, wat als het toch anders ligt? Het knaagt soms aan me: wat als ik het gewoon eens loslaat? Zou er dan echt iets veranderen, of gaat alles gewoon door zoals het ging? Ik merk dat ik net zo goed als ieder ander kind van onze tijd ben geworden. We leven met een stevige scheiding tussen bovennatuurlijk en natuurlijk, onzichtbaar en zichtbaar. En we concentreren ons vervolgens vooral of zelfs alleen op het natuurlijke en zichtbare. Misschien dat er iets bovennatuurlijks en onzichtbaars bestaat, maar waarschijnlijk niet. En als het wel bestaat, fijn voor de hobbyisten. Er is misschien meer tussen hemel en aarde. Maar echte betekenis kan het je leven niet geven. Dat vind je in wat verklaarbaar en te verifiëren is. Soms denk je daarom zomaar: Dat geloof ook met al z'n vragen! Ik mis bewijs. Kan ik er wel van op aan? Als ik niet geloofde had ik het veel gemakkelijker. Dan kon ik het houden bij wat ik bewijzen kan ...

Maar die redenering is te simpel. Ook deze zichtbare wereld op zichzelf stelt ons mensen vragen, die we niet zomaar kunnen verklaren. Niet dat die vragen altijd de ruimte krijgen, trouwens. Het valt me op dat mensen soms ook jarenlang (voor het oog?) gewoon maar kunnen leven zonder ook maar een seconde wakker te liggen van de vragen van het leven. In de kerk gaat het vaak over diepere vragen en raak je gewend aan reflectie. Maar ook als je besluit geen kerk meer in te lopen of dat reflectieve maar te laten, ben je er niet. Bij iedere overtuiging zijn stevige vragen te stellen. Want wie je ook bent, wat je ook vindt, je neemt dagelijks zoveel zomaar aan. Alsof het gewoon is dat er leven is. En alsof je alles maar kunt verklaren als je er maar lang genoeg onderzoek naar doet. We onderzoeken de natuur, ons brein, ons denken. Maar er blijft zoveel over dat wij niet in kaart krijgen. Wat is de liefde – is dat echt alleen een chemische reactie? Wie is iemand als persoon – cellen met een bepaalde persoonlijkheid? Ik kan veel van mijn hersenen meten, maar begint het daarmee of zie ik alleen een reactie? En is wat wij waarnemen eigenlijk wel wat wij denken waar te nemen? Of vullen we het zelf in? En neem

zoiets als kwantummechanica. Ik heb er geen verstand van, dus als ik iets verkeerd schrijf, vergeef me. Maar als ik er ook maar iets van snap, wordt er in de kwantumtheorie van uitgegaan dat er in onze wereld geen vaststaande werkelijkheid hoeft te zijn. Met dat je naar iets kijkt verander jij met je waarneming datgene wat je ziet. De natuurkundige theorie is nog helemaal niet zo lang bekend. Ik las ergens: 'Het wordt unaniem beschouwd als te moeilijk; echt te begrijpen is het niet. Toch is er geen natuurkunde gerelateerde opleiding waar het onderwerp niet aan bod komt.'² Fascinerend, hè? Ergens sluimert het besef dat de werkelijkheid anders kan zijn dan we onszelf kunnen voorstellen. We begrijpen het niet, maar leiden af. Maar hoe en wanneer weet je zeker dat je goed zit? Of neem het heelal, dat wat wij de ruimte noemen. De ruimte dijt uit, geloven wetenschappers. Zij wordt steeds groter. Maar is er dan een ruimte buiten onze ruimte? Die nemen we niet waar. Maar als die ruimte er niet is, hoe kan het bestaande dan groter worden?

Afijn, mijn punt: ook als je niet zegt te geloven, stelt het leven je vragen. En dan heb je ook nog diepere lagen, de dingen die omgaan in je hart. Vragen naar ontstaan, bestaan, betekenis. Geloof in een onzichtbare wereld loslaten neemt die vragen niet weg. Wat moet ik met deze wereld, als er niets is waar die uit voortkomt en niets is waar het doelmatig naartoe zal gaan? Waarom lijken het onzichtbare en het zichtbare in niet-westerse culturen vaak veel dichter bij elkaar te liggen? En waarom genieten wij wereldwijd zo van verhalen en bewegingen waarin er meer kan gebeuren dan wij voor mogelijk hadden gehouden? Het gaat in literatuur, films, muziek en mysterie zo vaak om het ongrijpbare, het onzichtbare. Het wordt gezocht in schoonheid, in liefde, in relaties, in muziek. Waarom blijven we vormen zoeken die daarover gaan en daarnaar vragen, als het allemaal onzin is en niet bestaat? Of zijn die boeken, die muziek, dat mooie dat je samen beleeft, verwijzingen naar iets groters? C.S. Lewis schrijft in een prachtige preek (vrij vertaald): 'De boeken of de

---

2. www.natuurkunde.nl, bezocht op 28-11-2022.